

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 94(497.4)"1809/1813"
prejeto: 9. 5. 2006

Anthony Gaudillere

mag. zgodovine, 8, impasse de Montet, F-71150 Ferges-lès-Chalon
e-mail: a.gaudillere@libertysurf.fr

Télégraphe Officiel, uradni časnik Ilirskih provinc: načrti in resničnost*

IZVLEČEK

Avtor v članku ugotavlja, da so francoske oblasti v času Ilirskih provinc ustanovile časnik *Télégraphe Officiel* kot list, ki naj bi med prebivalstvom razširjal predstave o napredku in civilizaciji po francoskem zgledu in poveljeval moč in superiornost cesarstva in Napoleona. Časopis naj bi bil z objavljanjem cesarskih zakonskih listin in zakonskih aktov generalnega guvernerja hkrati privilegirana opora francoski upravi. Toda časopis se je srečeval s številnimi težavami in ni uspel zadostiti ambicijam francoskih oblasti. Kljub raznim poskusom, da bi ga izboljšali, je ostal list skromne kvalitete, ki ga je prebivalstvo Ilirskih provinc malo cenilo. Ta izkušnja se zdi značilna za težave, s katerimi so se francoske oblasti srečevale v Ilirskih provincah.

KLJUČNE BESEDE

Télégraphe Officiel, uradni časnik, Ilirske province, propaganda, francoska uprava, Napoleon

SUMMARY

TÉLÉGRAPHE OFFICIEL, OFFICIAL NEWSPAPER OF THE ILLYRIAN PROVINCES: PROJECTS AND REALITY

The author finds in the article that the French authorities founded during Illyrian Provinces the newspaper *Télégraphe Officiel*, which was to spread among the population conceptions about advancement and civilisation after the French example, and to glorify the power and superiority of the empire and Napoleon. The newspaper was by publishing imperial legislation documents and legislation instruments by the general governor at the same time a privileged support to the French administration. However, the newspaper met with several difficulties and did not succeed in satisfying the ambitions of the French authorities. Despite various attempts for improvement, it remained a newspaper of modest quality, which the inhabitants of the Illyrian provinces little valued. That experience seems typical for difficulties which the French authorities met with in the Illyrian provinces.

KEY WORDS

Télégraphe Officiel, official gazette, Illyrian provinces, propaganda, French administration, Napoleon.

* Iz francoščine prevedla Janina Kos.

"Tisk mora v rokah vlade postati vplivna gonilna sila, ki bo pomagala širiti zdrave doktrine in dobra načela v vse kotičke cesarstva."

Napoleon na Sveti Heleni

Vzpon časopisa *Télégraphe Officiel des provinces Illyriennes*

Osebnost maršala Marmonta nikakor ni bila brez pomena za obdobje Napoleonove vladavine v Iliriji, še posebej na področju kulturnega življenja. Prvo omembo bodočega časopisa, ki je nato postal *Télégraphe Officiel*, lahko zasledimo v dveh odlokih, ki jih je Marmont izdal 10. junija leta 1810. S tema dvema ustanovnima aktoma je vzpostavil dubrovniški vojvoda na področju Ilirskih provinc generalno cenzuro, katere naloga je bila, "da ustanovi periodični list ali pa uradni časopis pod okriljem vlade, z novicami o politiki in drugem".¹

Francoska oblast v Dalmaciji je že prej omogočila izdajanje dvojezičnega lista pod pokrovitelj-

Auguste Frédéric Louis Viesse de Marmont
(1774–1852).

stvom vlade, z imenom *Regio Dalmata-Kraglski Dalmatin*. Ta list je tedaj urejal glavni novoimenovani cenzor v Iliriji, izobraženi Italijan Bertholomo Benincasa. Guverner Dalmacije pa med leti 1806 in 1810 ni bil nihče drug kot sam Marmont.

Zaradi izkušnje, ki jo je že imel s časopisom *Regio Dalmata-Kraglski Dalmatin*, se je prvi glavni guverner Ilirskih provinc dobro zavedal pomembne vloge tiska in nuje, da bi vlada izdajala časopis, ki bi bil pod njenim nadzorom. Prav gotovo je Marmont na podlagi teh ugotovitev sklenil, da bo v Iliriji uvedel uradni časopis. Seveda je popolnoma razumljivo, da je skrb za urejanje tega novega časnika zaupal Italijanu Benincasi, ki se je že poprej izkazal za novinarja, predanega stvari cesarstva.

Že prvotno zasnovana oblika časopisa je spominjala na *Regio Dalmata-Kraglski Dalmatin*, ki je izhajal v dveh stolpcih, od katerih je bil prvi namenjen italijanskemu besedilu, drugi pa hrvaškemu. Pravzaprav so imele oblasti sprva zamisel, da bi izhajal novi uradni list Ilirskih provinc v dveh izdajah, prva naj bi bila v hrvaščini in italijanščini, druga pa v francoščini in nemščini.

Ta projekt pa so kmalu opustili v prid drugemu, ki je predvideval štiri ločene izdaje, o čemer priča že prvi prospekt, ki je oznanjal skorajšnji izid *Télégrapha*, ki je bil predviden za avgust 1810, a se na koncu tega datuma niso držali. Prav v tem prospektu s konca julija so prvič razkrili ime časopisa, ki "bo nosil naslov *"Télégraphe Officielle des Provinces Illyriennes"*.² Pridevnik *officiel* (uradni, op. p.) je zgovoren: kaže navezanost oblasti na časopis in njihovo željo, da bi se razlikoval od drugih časnikov. Izbiro izraza *"Télégraphe"* so pobudniki časopisa utemeljili s prepričanostjo o hitrosti, s katero so obljubljali, da bo časopis prejemal in objavljajal novice, ki naj bi prihajale od zunaj, zlasti iz Francije, zahvaljujoč pomoči Marmontove hitre pošte, ki je bila vsaj za štiri dni hitrejša od običajnih pošiljk.

Poleg tega naslov *"Télégraphe"* ni bil novost za časopis na ilirskih tleh. V Trstu je med julijem 1809 in marcem 1810 izhajal dnevni časopis z naslovom *Il Telegrafo Triestino*. Zato ne gre za nikakršno naključje. Vezni člen med obema časopisoma namreč najdemo v osebi starega beneškega knjigararja, Giuseppeja Sardija, ki je bil ustanovitelj in urednik dnevnika *Il Telegrafo Triestino*, hkrati pa tudi izdajatelj zgoraj omenjenega prospekta, kot *"tipograf vlade Ilirskih provinc in urednik napovedanega Télégrapha"*.³

1. septembra leta 1810 je nov prospekt obnovil oglas z dne 28. julija. Izdaja tega oglasa v štirih jezikih, kljub "sumljivemu"⁴ hrvaškemu prevodu,

¹ Dobrovoljc, *Statistique illyrienne, Arêtés du 30 juin 1810*, tretji člen prvega odloka.

² *Télégraphe Officiel, Oglas*, julij 1810.

³ Ibid.

⁴ Maixner, *Le projet*, str. 234.

Télégraphe Officiel, Oglas, 28. julij 1810.

priča o želji oblasti, da bi dosegle čim širšo javnost in segle preko jezikovnih ovir. Oglas je podrobno opisoval vsebino prihajajočega lista. Tako je jasno povedano, da se "*Télégraphe*" obvezuje, da bo obveščal javnost o "*javnih zadevah Francoskega cesarstva in o zadevah Ilirske vlade*",⁵ pa tudi o *tujih političnih dogodkih*". Vodstvo *Télégrapha* je svojim bodočim bralcem prav tako obljubljalo izdajo priloge, ki bo namenjena zakonskim odlokom in "*lokalnim oglasom, (...) ki bi jih kdo želel objaviti*".⁶ Na voljo so bile tudi praktične informacije o izhajanju (vsako sredo in soboto opoldne) in o višini naročnine, ki so jo določili na dvajset frankov letno, kar je bil precej velik znesek glede na lokalne ekonomske razmere. Zdi se, da ta drugi prospekt zagovarja dejstvo, da je bil na začetku septembra proces redakcije časopisa že krepko v teku.⁷ To domnevo potrjujejo tudi Benincasove izjave, češ da so zgolj tehnične ovire preprečile izid prve številke *Télégrapha*, ki je bila tedaj očitno že spisana. Precej verjetno je, da se začetna predvidevanja niso uresničila predvsem zavoljo Sardijske zanikrnosti. V svoji tiskarni

⁵ *Télégraphe Officiel, Avis*, 1. september 1810.

⁶ *Ibid.*

⁷ NUK, MS 332, mapa IV, št. 108, *Benincasovo pismo Marmontu*, 1. september 1810.

namreč ni imel na voljo vseh tiskarskih znakov, ki bi jih potreboval, prav tako pa mu je primanjkovalo stavčnih strojev.⁸ Tako je bil Benincasa prisiljen zaprositi Marmonta za finančno pomoč, da bi lahko zagotovil izid časopisa na začetku jeseni.⁹

Prva številka časopisa *Télégraphe Officiel des Provinces Illyriennes* je končno izšla 3. oktobra 1810, in to samo v dveh izdajah, v francoski in italijanski. Benincasa je opredelil vodilo časopisa v nekakšnem uvodniku. Že na začetku je poudaril, da "*ne namestavamo pretiravati s političnimi ali filozofskimi razmišljanji, še manj pa z literarnimi prerekanji in diskusijami*".¹⁰ Benincasa je v svojem uvodniku, spisanem v precej bombastičnem slogu, poudarjal "*dejanja očetovske in dobronamerne vlade*" in izrazil pričakovanje, da "*bodo različna ljudstva, ki sestavljajo Ilirske province, z lahkoto začutila, v kolikšni meri so njihove cenjene domovine povezane s splošnim interesom širnega cesarstva zahoda*".¹¹

Avtohtono prebivalstvo je bilo namreč treba prepričati o obstoju skupnih interesov, ki naj bi jih priklepali na Francoski imperij: *Télégraphe* se je tako kazal kot dragoceno orodje za "oblikovanje družbenega duha".¹²

"Oblikovanje družbenega duha": zamisel uradnega časopisa

Namen *Télégrapha* je bil torej zasejati med prebivalstvom občutek pripadnosti Napoleonovemu imperiju. Tako se je zdelo Marmontu "*koristno, da se prebivalci Ilirije navadijo brati naše časopise in da se začno zanimati za reči, ki se dogajajo v njihovi novi domovini*".¹³ Po zavzetju ilirskih ozemelj si je bilo pomembno pridobiti naklonjenost ljudstev, ki so tod živela.

Najprej je bilo treba razglasiti obstoj skupnih interesov cesarstva in provinc. Pogosta uporaba izraza "domovina"¹⁴ ni nepomembna. Njegova popularizacija in razširjanje v obdobju revolucije nas opomni na njegovo etimologijo: dežela očetov. In kdo drug kot sam Napoleon je lahko bolje predstavljal lik tega očeta, ki je tako pomemben za nastanek vezi, potrebnih za dober potek okupacije?

⁸ NUK, MS 332, mapa IV, št. 94, *Benincasovo pismo Weisu*, 25 avgust 1810.

⁹ NUK, MS 332, mapa IV, št. 124, *Benincasovo pismo Marmontu*, 9. september 1810; v njem Benincasa izrecno prosi za 3000 frankov in prizna, da "*sta Sardijevi veliki slabosti nepredvidnost in nesposobnost načrtovanja*".

¹⁰ *Télégraphe Officiel*, št. 1, 3. oktober 1810.

¹¹ *Ibid.*

¹² ARS, AS 119, šk. 1, *Benincasovo pismo intendantu za Reko*, 3. oktober 1810. Generalni cenzor v njem poroča o Marmontovih namerah.

¹³ ARS, AS 119, šk. 1, *Pismo tajnika vlade intendantu za Reko*, 8. december 1810.

¹⁴ Domovina v fr. "patrie", oče v fr. "p'ère". V slovenščini lahko to etimološko povezavo ponazorimo z arhaičnim izrazom "očetnjava" - "oče". (op. p.).

Že od vsega začetka je cesar želel, da bi vsak novoimenovani uradnik "kar najbolj vestno skrbel, da bi njegovi novi ilirski podložniki vzljubili njegovo vladavino in njegovo častljivo osebnost".¹⁵ Ljudstvu je bilo torej treba ponuditi najlepšo možno sliko cesarstva in njegovega cesarja. Da pa bi se to uresničilo ni nič bolj primerno, kot izdaja uradnega časopisa, ki bi odražal miselnost vlade in bil podlaga za ustvarjanje nove solidarnosti.

Tudi Napoleon sam je namenjal veliko pozornosti tisku. Despotu se je zdelo pomembno ustvariti "jekleni jarem za časnike, da bi uničil vsakršno nasprotovanje in vplival na poluradni ali uradni tisk ter usmerjal javno mnenje po svoji volji".¹⁶ Na podlagi takšnega Napoleonovega ravnanja je Mme de Staël označila prvo cesarstvo za "tiranijo besed".¹⁷ Napoleon je v polni meri izkoristil zamisli in vplivnost tiska, prav tako pa tudi prednosti, ki jih je lahko užival na svojem položaju. Marmont se je torej z upoštevanjem zapovedi svojega nadrejenega in v skladu z napoleonsko politiko zlahka odločil za ustanovitev uradnega časopisa Ilirskih provinc.

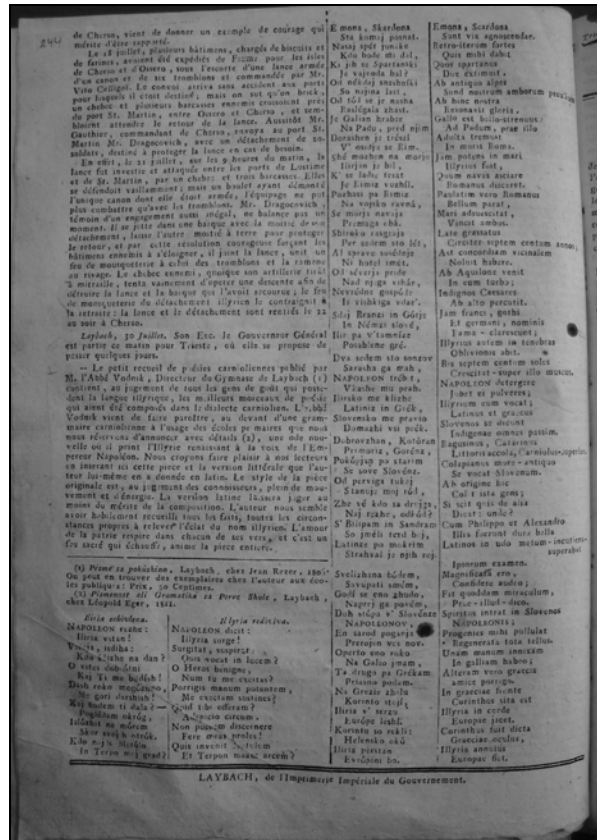
Na tem mestu je ustrezno umestiti primer *Télégrapha* in francoske oblasti v Iliriji v širši kontekst Napoleonovih osvajanj v Evropi. Administrativno osebje, zadolženo za vodenje osvojenih ozemelj, je bilo prepričano v superiornost francoskega zgleada, ki je bil osnovan na idealih napredka in civilizacije.¹⁸ Njihova naloga je bila razširiti nekatere vrednote, ki so se rodile v obdobju francoske revolucije med podjarmljena ljudstva. Ustanovitev *Télégrapha* je lep primer tovrstnih razsvetljenjskih idej. Časopis je bil v očeh oblasti pomembno orodje kulturnega vpliva.

Glavni guverner je bil prepričan, da lahko *Télégraphe* "mnogo pripomore k oblikovanju javnega duha prebivalstva".¹⁹ Njegov cilj je bil prebuditi politično zavest lokalnega prebivalstva. *Télégraphe* naj bi jih z novicami, ki so prihajale z vseh koncev cesarstva in tudi izza njegovih meja, napravil dozvetne za politična vprašanja cesarstva, hkrati pa naj bi tudi zblížal javne zadeve cesarstva s posebnimi interesi na novo podrejenih ljudstev.

Télégraphe Officiel je omogočal širjenje propagande na različnih ravneh. Na prvem mestu je šlo za povečevanje cesarja. V *Télégraphu* so redno izhajali članki, prevzeti iz pariškega tiska, ki so

podajali kar najbolj častivredno podobo Napoleona. Na lokalni ravni pa je časopis objavljil članke o različnih prireditvah, ki so se odvijale v čast cesarski družini. Tako je na primer kar pet člankov poročalo o slovesnostih, ki so na ozemlju provinc potekale v počastitev rojstva rimskega kralja.²⁰ Z enakim namenom so v *Télégraphu* objavili nekaj pesmi, ki so opevale slavo cesarja, najbolj znana med njimi je bila *Ilirija oživljena* Valentina Vodnika.²¹

V zvezi s propagando Napoleonove politike se je *Télégraphe* ravnal po zgledu pariškega tiska, ki je bil, naj zopet poudarimo, pod strogim nadzorom cesarja. Uvedba celinske zapore je na primer pogosto našla odmev v *Télégraphu*, v katerem so pisali o uničevanju britanskih živil, ki so jih odkrili na ilirskih tleh. Propagando zoper sovražnike cesarstva so včasih objavljali na neposredno zahtevo vladarja. Tako se je aprila leta 1812 policijskemu ministru zdelo primerno, da prek tiska seznaní javnost o telesnih zlorabah, ki jih je ruska vojska prizadejala nekemu nemškemu zdravniku, ki je v njej služboval. S privoljenjem cesarja so ta tekst

Vodnikova "Ilirija oživljena" v slovenščini in latinščini (*Télégraphe*, 31. 8. 1811).

15 ARS, AS 119, šk. 1, *Pismo intendanta generala Bellevilla intendantu za Reko*, september 1810.

16 Weill, *Le journal*, str. 127.

17 Tulard, *Dictionnaire Napoléon*, str. 579. Da bi še bolje razumeli vlogo tiska v Napoleonovem režimu, spomnimo na znane Metternichove besede: "Časopisi so Napoleonu služili kot vojska tristo tisoč mož" (Weill, *Le journal*, str. 145).

18 Woolf, *Napoléon et la conquête de l'Europe*.

19 ARS, AS 119, šk. 1, *Benincasovo pismo intendantu na Reki*, 3. oktober 1810.

20 *Télégraphe Officiel*, št. 61ad 1811.

21 *Télégraphe Officiel*, št. 61, 31. julij 1811. Poleg izvirnika je objavljen tudi Vodnikov prevod pesmi v latinščino.

poslali v objavo tajniku italijanskega kraljevega svetovalca, ambasadorjevemu namestniku v Frankfurtu, direktorjema policije v Firencah in Hamburgu in knezu Bertrandu, glavnemu guvernerju Ilirskih provinc.²² Ta primer priča o Napoleonovi skrbi, da bi organiziral propagando v evropskem merilu. Kljub temu pa so bili takšni posegi na področju Ilirskih provinc po vsej verjetnosti precej redki. Ilirskim oblastem ponavadi ni bilo treba čakati na tovrstna priporočila, da so lahko objavljale propagandne članke v *Télégraphu*.

V nekoliko drugačnem okviru je *Télégraphe* služil tudi za to, da je spodbujal zavednost prebivalcev s predstavitvijo nekaterih primerov zgledega vedenja. Tako je novembra leta 1810 general Bertrand prosil glavnega tajnika vlade, naj javnosti predstavi upor prebivalcev Lastova (Lagoste) proti angleškim bojnim ladjam.²³ Nekaj dni za tem je v *Télégraphu* izšel članek na to temo.²⁴ Namen je torej bil predstaviti določeno dejanje kot občudovanja vredno, da bi postalo zgled za vse.

Télégraphe je med drugim prispeval k poudarjanju velikodušnosti in hvaležnosti francoskih oblasti. Podelitev naziva častnega legionarja nekaterim lokalnim odličnejšem²⁵ je lep primer, kako se je vlada Ilirskih provinc poskušala prikupiti prebivalstvu. Članek v *Télégraphu* je bil torej za oblasti odlična priložnost, "da so lahko kar najbolj propagirale te podelitve".²⁶ V takem slogu je časopis posredoval tudi novice o velikodušnih potezah vlade. Ko so skupino osemindesetih hrvaških študentov na vladne stroške poslali v neko francosko šolo, je bila to tema precejšnjega števila člankov.²⁷

Poveličevanje Napoleona in njegove družine, predstavitev delovanja oblasti v najlepši luči, prikazi vzornega vedenja... vse to dokazuje, da je bil *Télégraphe* brez dvoma, tako po svojem namenu kot v svojih dejstvih propagandni list. Da pa bi ta propaganda lahko bila uspešna, je bilo potrebno časopisu le še zagotoviti dovolj velik odmev med javnostjo. Od njegovega začetka izhajanja oktobra 1810 je zato oblasti stalo mnogo truda, ko so hotele časopisu zagotoviti dovolj veliko število bralcev. Marmont, ki se je zelo zavzeto lotil te naloge, je svojim uradnikom oznanil trdno odločenost, da bo zbral kar največ naročnikov. Vsem inten-

dantom so naročili, naj poskusijo časopisu pridobiti kar največje možno število bralcev. Skrbno so predvideli, kdo vse bi lahko bili potencialni naročniki. Intendantanti so imeli tudi nalogo, da promovirajo časopis med javnimi uradniki in med lokalnimi elitami. V obdobju, ko je bila nepismenost še prevladujoča, so se zdele lokalne elite (župani, sodni uradniki idr.) pravi pionirji na področju kulture. Oblasti so jim popolnoma upravičeno prisojale najmočnejši vpliv na nižje sloje prebivalstva, ki je bilo večinoma kmečko.

Lokalne elite pa niso bile edina ciljna skupina oblasti, saj je bil *Télégraphe* "nepogrešljiv za vse glavne vladne predstavnike in vladne uslužbence".²⁸ Ena izmed pomembnejših vlog časopisa je bila olajšati delo vseh uradnikov, saj so jim bili v njem na voljo vsi odloki in uredbe, ki so določali tedaj veljavni pravni red v Ilirskih provincah.

Za vlado je bil poleg propagandnega vidika časopisa precej pomemben tudi njegov praktični vidik. Treba je bilo podpreti dejavnost predstavnikov oblasti. Ta ugodnost (objava uradnih aktov) pa je pravzaprav edina zbudila zanimanje za časopis med njegovimi bralci. V resnici *Télégraphe* še zdaleč ni dosegal zastavljenih ciljev. Njegova odmevnost v javnosti je bila resnično skromna.

Povprečen list: časopis, ki so ga spodkopale težave

Že na samem začetku je imel novi list Ilirskih provinc težave z odmevom v javnosti, kljub pritiskom, ki so jih izvajale oblasti. Te so, kot je bilo tedaj v navadi, poskušale pridobiti naročnike z brezplačnim razdeljevanjem prvih številok dozdnevno dojemljivim osebam, bodisi zaradi njihove družbene vloge ali pa zaradi njihovega družbenega položaja.

Tak pristop pa se je izkazal za bolj ali manj neučinkovit. Oblasti so več kot dva meseca po uvedbi lista podvojile trud, da bi mu pridobile naročnike, kar je bil dokaz, da je bil sprejem časnika v javnosti pod prvotnimi pričakovanji. Oblika in vsebina časopisa očitno skorajda nista pritegnili ljudstva. Celotni glavni tajnik vlade je priznal, da je "s prvimi številkami *Télégraphe* nekoliko izgubil na ugledu".²⁹

Prva žrtev teh okoliščin je bil Benincasa. Z decembrom leta 1810 so generalnega cenzorja Ilirskih provinc razrešili funkcije urednika *Télégrapha*. Razlogi za njegovo odstranitev ostajajo neznani. Lahko sklepamo, da je vlada želela dati nov zagon časopisu s tem, da mu je na čelo postavila moža, ki bi uredniškemu delu lahko na-

²² Cabanis, *La presse*, str. 358.

²³ ARS, AS 27, šk. 1, *Poročilo glavnega intendantanta*, 24. november 1810.

²⁴ *Télégraphe Officiel*, št. 18, 1. december 1810.

²⁵ Ljubljanski in senjski škof, tudi baron Žiga Zois.

²⁶ ARS, AS 27, šk. 41, *Chabrolovo pismo glavnemu guvernerju*, 20. maj 1813. Namen teh člankov je bil, da bi "usmerili pozornost prebivalcev teh provinc na skrb, s katero se Njegovo Visočanstvo trudi nagraditi osebe, ki jih odlikuje njihov talent in njihova vdanost francoski vladi".

²⁷ *Télégraphe Officiel*, 1811.

²⁸ ARS, AS 119, šk. 1, *Pismo tajnika vlade intendantu za Reko*, 8. december 1810.

²⁹ Ibid.

menil nekoliko več časa, to pa Benincasa zagotovo ni bil, saj se je kot glavni cenzor šibil pod težo številnih drugih obveznostih. Za urejanje *Télégrapha* so zadolžili novega človeka: Beaumesa.³⁰

Obdobje, ki je sledilo njegovemu imenovanju, je bilo zaznamovano z zahtevo vlade, da časopis dobi nov zagon. Naj pripomnimo, da razrešitev Benincasa za list ni bila brez pomena, kajti ločitev *Télégrapha* od generalne cenzure je predstavljala pomembno ločnico v zgodovini časnika, katerega zasnova je bila tesno povezana z ustanovitvijo cenzure.³¹ Z ločitvijo od cenzure in opredelitvijo mesta urednika kot samostojne naloge naj bi se časopis osamosvojil. S to o odločitvijo se je zmanjšal vpliv generalne cenzure na kulturno življenje. Sprto z vsakršnim zdravim razumom pa je bilo, da so Benincasa povabili, naj se naroči na časopis in plača naročnino iz lastnega žepa.³²

Načrt prenove *Télégrapha* je vključeval tudi zamenjavo tiskarja. Sardija, ki so ga delno krivili za težave, s katerimi se je spopadal časopis, so hladnokrvno odstavili³³ in ga nadomestili z Layourjem,³⁴ čigar najpomembnejša naloga je odtlej postala izdajanje uradnega lista Ilirskih provinc.

Izboljšava vsebine časopisa je bila eden izmed ciljev oblasti in novega direktorja. Osredotočiti se je bilo treba zlasti na troje: na dosegljivost, naravo in hitrost novic. Zato so oblasti začele resneje razmišljati o prevajanju prispevkov, o čemer bo govorila v nadaljevanju. Povejmo le, da so decembra 1810 naznanili izdajo nemške inačice časopisa, kar je bil plod združitve *Télégrapha* s časopisom *Laibacher Zeitung*, prvi izid pa so predvideli 1. januarja 1811.³⁵ Hkrati vemo, da je od decembra 1810 Peesenegger, urednik časopisa *Laibacher Zeitung*, že sodeloval s *Télégraphom*. Poleg tega, da je imel *Télégraphe* s takšnim sodelovanjem možnost pridobiti nemško govoreče bralce, mu je Peeseneggerjeva podpora omogočila, da je na svojih straneh objavljajal novice iz Avstrije in Nemčije, na katere so bili prebivalci provinc še posebej navezani "tako zaradi trgovanja kot tudi zaradi nji-

hovih običajev",³⁶ da privrženosti sploh ne omenjamo.

Tudi zahteva po hitrosti se je povečala. Obljuba pomoči guvernerjeve hitre pošte, s katero bi *Télégraphu* zagotovili prednost pred francoskimi časopisi, ki so prihajali z navadno pošto, je zopet prišla na dan, kar je dokaz, da se ta praksa do tedaj razen z redkimi izjemami ni izvajala.

Sprva, na začetku leta 1811, se je število naročnikov znatno povečalo in zdelo se je, da so vloženi trud in obnovljene obljube poplačani. Vendar pa je bila vsebina časopisa bolj ali manj enaka kot na njegovem začetku. Tako je relativen uspeh *Télégrapha* med ljudstvom ostal precej bežnega značaja. Kot je dejal sekretar vlade julija 1811, "je skrb, ki smo jo namenili časopisu, sprva pritegnila precej veliko število naročnikov *Télégrapha*, vendar se je vlna kmalu zmanjšala predvsem med javnimi uradniki, izmed katerih mnogi niso poskrbeli za podaljšanje letne naročnine, ki so jo poravnali le za prvo trimesečje."³⁷ Ta splet okoliščin je povzročil nov val pritiskov oblasti nad uradnike, da bi jih prisilili k obnovitvi naročnine na časopis.

Namere, ki jih je Beaumes naznanil ob svojem prihodu, niso obrodile sadov. Treba je povedati, da *Télégraphe* nikoli ni uspel odgovoriti na izziv hitrosti, ki jo je obljubljal svojim bralcem. Odhod Marmonta konec februarja 1811 je časopis zagotovo prikrajšal za enega njegovih najpomembnejših atributov: uporabo vladne hitre pošte, ki naj bi omogočala, da bi *Télégraphe* prehitel vsakršno konkurenco, vsaj pri objavi novic, ki so izvirale iz tujega tiska.

Vrh tega je finančni položaj časopisa ostal negotov. Z recepti za uspeh se še zdaleč ni dalo pokriti vseh stroškov, vlada pa je zamujala s plačilom Beaumesu in njegovim sodelavcem.³⁸ Tiskar Layour, ki je zalagal vsote, potrebne za izdajo *Télégrapha*, se je prav tako pritoževal nad zamudo, s katero so mu oblasti vračale stroške.³⁹ V takšnih razmerah je vlada razrešila Beaumesa in na njegov položaj imenovala Parisa.⁴⁰

Paris je zasedel mesto urednika julija 1811 in ostal na njem vse tja do prihoda Nodiera, januarja leta 1813. Izmed vseh štirih urednikov, ki so si sledili na čelu *Télégrapha*, je Paris najdlje ohranjal svoj položaj, saj je uredništvo časopisa vodil skoraj osemnajst mesecev. Izbira Parisa, ki ni imel nobenih izkušenj na področju časnikarstva, pa

³⁰ O Beaumesu, ki je bil pred imenovanjem za urednika časopisa zaposlen v eni izmed Ilirskih intendanc, ni dosti znanega. Z delom urednika časopisa se je prvič srečal, ko je bil imenovan za urednika *Télégrapha*.

³¹ Dobrovoljc, *Statistique illyrienne*, IV-VI, *Odloki z dne 30. junija 1810*.

³² NUK, MS 332, mapa IV, št. 295, *Pismo intendanta na Gornjem Kranjskem Basellija Benincasi*, 10. december 1810.

³³ ARS, AS 119, šk. 1, *Pismo tajnika vlade intendantu za Reko*, 8. december 1810. "S takšno ustanovo (zanesljivo tiskarno, ki bi za vlado tiskala *Télégraphe*) bi bili morali že zdavnaj sodelovati, če ne bi vlada slepo verjela obljubam tega nesrečnika, ki so ga pravkar odpustili".

³⁴ Tiskar v Ljubljani, ki je že pred tem sodeloval z ilirsko vlado.

³⁵ *Télégraphe Officiel*, št. 20, 8. december 1810.

³⁶ Ibid.

³⁷ ARS, AS 119, šk. 1, *Pismo tajnika Ilirske vlade intendantu v Civilni Hrvaški Contadesu*, 20. julij 1811.

³⁸ ARS, AS 27, šk. 73, *Beaumesovo pismo glavnemu intendantu*, 8. januar 1811.

³⁹ ARS, AS 27, šk. 73, *Pismo Layourja glavnemu tajniku ilirske vlade*, 12. julij 1811.

⁴⁰ Bivši tajnik intendanta na Kranjskem.

tudi že izbira njegovega predhodnika, pričata o Napoleonovi ustaljeni navadi, da je mesto urednika drugorazrednih časopisov zaupal ljudem šibkega duha, ki pa so bili z vsem bitjem predani stvari cesarstva. Tako Paris kot Beaumes sta bila v resnici le preprosta javna uradnika brez kakršne koli posebne časnikarske izobrazbe.

S Parisom na čelu je časopis podedoval vsebino, kakršno je imel že v času prejšnjih urednikov. Zaznati ni bilo nobene večje novosti. Časopisa se je zato oprijemal vse slabši sloves. Kritiki na račun *Télégrapha* so postajali vse bolj pikri in gostobesedni. V enem izmed svojih poročil je vohun Pellenc potrdil, da Paris "sicer ne počne ničesar slabega, je pa izredno povprečen, njegov časopis pa usmiljenja vreden".⁴¹ Nekaj podobnega je v svojem poročilu septembra 1812 ugotovil tudi Toussaint: "Videti je, da je *Télégraphe* v vseh pogledih slabo spisan. Kljub temu, da je večina njegovih člankov prevzetih iz francoskega tiska, je moč opaziti, da je njihova izbira precej neposrečena. V svojih dveh letih obstoja si tudi ni uspel zagotoviti nobenega tujega naročnika, večina ilirskih naročnikov pa je naročenih na časopis zgolj zato, ker le-ta vsebuje odloke vlade in je to edino mesto, kjer so ti odloki objavljeni."⁴²

Ta bridka ugotovitev govori o težavah časopisa. Podoba *Télégrapha* kot blede reprodukcije pariškega tiska je med sodobniki očitno prevladala. Povsem upravičeno so jo prevzeli tudi vsi tisti, tako zgodovinarji kot drugi, ki so se pozneje zanimali za *Télégraphe Officiel*. Vseeno pa bi bilo primerno, da to črno-belo podobo nekoliko obarvamo ali pa vsaj natančneje razložimo.

Poglobljene analize virov, ki so se jih prvi trije uredniki posluževali pri sestavljanju časopisa, ponujajo nekatere podatke, ki niso popolnoma brez pomena. V resnici je moč opaziti precejšnje povečanje števila virov, iz katerih je *Télégraphe* črpal svoje članke. Na njegovih straneh so se do konca leta 1812 znašli citati iz kar devetintridesetih tujih časopisov.⁴³ Med njimi najdemo tako italijanske kot nemške in seveda tudi štiri pariške časopise. Slednji so zagotovo največkrat prišli v poštev, še posebej *Moniteur* in *Journal de l'Empire*. Podcenjevati pa tudi ne smemo deleža ostalih naslovov, kot so *Gazette de Vienne* ali pa *Gazette de Francfort*, ki so jih redno povzemali do oktobra 1811. Prisotnost italijanskih in nemških prevajalcev v uredništvu je omogočila časopisu, da je povečal raznolikost svojih virov. Vendar pa so po 5. oktobru 1811 citati iz tujih časnikov kar naenkrat

skoraj v celoti izginili iz *Télégrapha*, glavni in skorajda edini vir člankov pa je postal pariški tisk. Verjetno je, da so redne objave člankov iz tujih, predvsem iz avstrijskih časopisov preveč vznemirjale francoske oblasti.

Način delovanja *Télégrapha* je bilo hkrati treba uskladiti z delovanjem ostalih časopisov francoskih departmajev, ki jim je okrožnica iz leta 1807 prepovedala uporabo drugih virov razen *Moniteur*-ja za posredovanje političnih novic.

Kakor koli že, *Télégraphe* je še naprej ostal časopis, ki ga javnost ni preveč cenila. Da bi odpravili to pomanjkljivost in ponovno poskusili vzbuditi zanimanje zanj, so francoske oblasti želele zaupati urejanje časopisa profesionalnemu časnikarju. Na Nodiera so verjetno pomislili zaradi posredovanja François Tercyja.⁴⁴ Nodier je v tistem času iskal bolj plačano službo, kot pa je bilo mesto učitelja književnosti v mestu Dôle.⁴⁵ 21. septembra leta 1812 je bil sprejet odlok, v katerem je bil Nodier imenovan za direktorja časopisa *Télégraphe Officiel des Provinces Illyriennes*, obenem pa je postal tudi direktor knjižnice v Ljubljani.

Epizoda Nodier

Nodier je prevzel mesto urednika *Télégrapha* januarja 1813. Že v prvih številkah je vdahnil časopisu nov literarni in intelektualni zagon. Vpeljal je feljton, ki ga je kar sam poimenoval *Statistique illyrienne* (ilirski statistika). Ta feljton, ki je bil za časopis na ilirskih tleh že sam po sebi novost, so bralci po vsej verjetnosti precej cenili, kar je v veliki meri pripomoglo k dobremu slovesu, ki si ga je Nodier ustvaril v novem okolju.

Na tem mestu se ne bomo posebej ukvarjali z osemintridesetimi članki, ki so sestavljali "ilirsko statistiko", saj so jim bila posvečena že številna druga dela.⁴⁶ Povejmo le, da je Nodier s svojimi članki "statistiki" prinesel svoj lasten prispevek, ki je bil prava znanost v službi države, katere interesi so bili v času Napoleonove vladavine ogromni.⁴⁷ Tako je Nodier načel celo kopico tem, ki so obsegale vse, od zgodovine do botanike, od geologije do literarne kritike, pa vse tja do meteorologije, svoj kolaž pa je dopolnjeval celo s številnimi omembami mitologije.

Obstaja tudi drugačen vidik Nodierovega vodenja *Télégrapha*, ki še vedno ostaja precej manj znan. Z razvojem evropske politične situacije in z

⁴¹ AN, AF IV 1713, dosje št. 7, *Pellencovo poročilo* št. 38.

⁴² Dobrovoljc, *Statistique illyrienne*, str. X, *Pismo Toussainta ministru za zunanje zadeve v Parizu*, 7. september 1812.

⁴³ Časopise, iz katerih so črpali članke v *Télégraphu* leta 1813, bomo navedli v nadaljevanju.

⁴⁴ Glavni tajnik Glavne intendance Ilirskih provinc in poddelegat v Kranju, Nodierov prijatelj, tudi pesnik.

⁴⁵ Maixner, *Charles Nodier*, str. 15.

⁴⁶ Primerjaj tudi Dobrovoljc, *Statistique Illyrienne*.

⁴⁷ O fenomenu statistike primerjaj tudi Bourguet, *Dé-chiffrer la France*.

Charles Nodier (1780–1844).

vse močnejšo odmevnostjo pohoda v Rusijo⁴⁸ se je zdelo, da se je politična vloga *Télégrapha* postopoma povečala. Nodier je moral torej prikriti umik Napoleonove vojske in napredovanje koalicije. Te Nodierove politične vloge pa vseeno ne gre jemati preveč dobesedno, kajti storil ni drugega, kot da je s svojim peresom sledil politiki Fouchéja, ki so ga oblasti imenovala za glavnega guvernerja julija 1813.

Tako je moral *Télégraphe* začeti igrati pod taktirko novega guvernerja.⁴⁹ Fouché si je prizadeval omiliti razmere, predvsem nezadovoljstvo kmetov, hkrati pa utrditi francosko oblast, oziroma ji vsaj zagotoviti ugoden položaj za njen morebiten umik. Otrantski vojvoda je razglasil *Télégraphe* za popolnoma neodvisen časopis, da bi lahko z njegovo pomočjo lažje širil svoje ideje. Tako je "dal izbrisati pridevnik *officiel* (uradni), ki ga je bil časopis dodal k naslovu *Télégraphe*",⁵⁰ in ta spre-

membra je začela veljati s številko 63, ki je izšla osmega avgusta 1813.⁵¹

Nodiera so v tistem času redno klicali, naj se zgloši v guvernerjevi palači, ponavadi prav sredi noči (podrobnost, ki je vsekakor pomembna), da mu je Fouché prišepnil nekaj besed, iz katerih naj bi potlej Nodier sestavil članek, objavljen naslednjega dne v *Télégraphu*.⁵² Za ilustracijo citirajmo članek, "ki je bil zelo priljubljen v mestu, zelo slabo pa je bil sprejet v guvernerjevi palači, kjer se je še vedno kar trlo plemstva".⁵³ V njem je Nodier spomnil na ukaz, ki ga je intendantom izrekel glavni guverner in sicer, naj posredujejo v sporih med kmeti in gospostvom, češ naj te slednje opomnijo, "da so kmetje prav tako ljudje; da sicer morajo izpolnjevati svoje naloge, prav tako morajo plačevati svoje dajatve, imajo pa vendar tudi pravice, ki jih zakoni jamčijo vsem".⁵⁴ Če je v tem odlomku moč zaznati Nodierov zanos, pa prav gotovo ni dvoma, da je bil ta izražen s tiho privolitvijo vojvode otrantskega.⁵⁵

Naj poudarimo, da je propaganda, ki jo je uprizarjal *Télégraphe*, potekala v nekakšnem ugodnem "medijskem" kontekstu, v skladu z dejstvom, da je Fouché s 5. avgustom prepovedal vnos vsakršnega tujega časopisa na ilirska tla. Ta ukrep naj bi napravil konec negotovosti, ki so jo sejale novice o kočljivem položaju, v katerem so se znašle Napoleonove čete in ki so jih širili predvsem avstrijski časopisi. Poleg tega je časopis, ki ga je v Trstu izdajal Giuseppe de Coletti, *Osservatore triestino*, postal časopis generalnega guvernerja in je tako spremenil ime v *Osservatore ilirico*. V Fouchéjevih rokah je ta časopis začel v optimizmu tekrovati s *Télégraphom*, ko je napovedoval Napoleonove zmage in padec Avstrije, hkrati pa je povečeval visoko moralo prebivalstva.⁵⁶

Septembra 1813 se je položaj obrnil v prid avstrijske vojske, ki je progresivno napredovala, francoska vojska pa se je umikala z ilirskega ozemlja. Fouché je prispel v Trst 26. avgusta, že pred njim pa se je tja preselila vsa glavna uprava. Dva dni pozneje se mu je pridružil še glavni intendant Chabrol. Tako se je na začetku septembra glavni sedež Ilirskih provinc preselil v Trst. Nodier je še naprej ostal v Ljubljani, kjer je izdajal *Télégraphe*

⁴⁸ Odmevi, ki so jih preko filtra Napoleonove propagande prinašali predvsem *Bulletins de la Grande Armée* (Poročila iz velike armade), ki so jih redno objavljali v *Télégraphu*.

⁴⁹ Glej tudi Madelin, *Foucheé* (9. zvezek), str. 218–233.

⁵⁰ ARS, AS 27, šk. 73, *Poročilo in načrt organizacije ilirskega časopisa Télégraphe*, 8. avgust 1813.

⁵¹ Do tega datuma je časopis izhajal pod naslovom *Telegraphie officiel des Provinces Illyriennes* ali pogosteje *Télégraphie Officiel*. Okrajšano ime *Télégraphe* uporabljamo v pričujočem tekstu zgolj zaradi lažjega izražanja.

⁵² Nodier, *Oeuvres complètes* (9. zvezek), str. 324.

⁵³ *Ibid.*, str. 329.

⁵⁴ *Télégraphie Officiel*, št. 64, 12. avgust 1813.

⁵⁵ Kot je priznal tudi sam Nodier, je bilo v Fouchéjevih političnih navadah, da so "stvari, ki njemu samemu ne bi pristajale, zanj morali izreči drugi". (Nodier, *Oeuvres complètes* (9. zvezek), str. 328)

⁵⁶ Madelin, *Foucheé* (9. zvezek), str. 228–229.

vse do 5. septembra. Časopis je še naprej skušal ohranjati utvaro bližnje zmage francosko-italijanskih čet. Nodier pa je kaj kmalu sledil splošnemu premiku: *Télégraphe* so 16. septembra, torej s kar devetdnevno zamudo, natisnili v tiskarni istrske intendance. V tem obdobju je bil časopis edina še preostala podpora vladi, saj sta Giuseppe de Colletti in njegov *Osservatore ilirico* že 13. septembra prestopila na avstrijsko stran.⁵⁷ Od tedaj je bil obstanek *Télégrapha* le še vprašanje časa. Zadnja številka je izšla 22. septembra, tedaj pa se je že dokončno začel umik francoske vojske.

Povsem razumljivo je, da je *Télégraphe* ugasnil s koncem francoske vladavine v Iliriji. Francoske oblasti so že na začetku avgusta 1813 načrtovale ukinitve žalostne izkušnje *Télégrapha*, namesto njega pa naj bi začel izhajati drug časopis z naslovom *Moniteur illyrien*. To je pisalo v dokumentu z 8. avgusta z naslovom: "Poročilo in načrt organizacije ilirskega časopisa *Télégraphe*".⁵⁸

Dokument je nastal v Ljubljani in je anonimen. Kljub temu pa daje sklepati o identiteti avtorja, funkcionarja na precej visokem položaju v hierarhiji ilirske uprave, ki je zgolj prepisal načrt, katerega avtor je bil najverjetneje Nodier. A tudi če slednje ne drži, je gotovo, da se je Nodier dlje časa ukvarjal s tem načrtom.⁵⁹ Poročilo, ki je poudarjalo pomanjkljivosti časopisa, je podalo o *Télégraphu* zelo kritično oceno. Že samo ime časopisa je vzbudilo številne dvome: "Naslov, ki je postal prav smešen spričo počasnosti, s katero je izhajal ta list, mu je prejkone bolj škodoval kot koristil".⁶⁰ Spomnimo se, da so izraz "Télégraphe" ponosno izbrali prvi pobudniki uradnega časopisa Ilirskih provinc. Manj kot tri leta pozneje so še celo oblasti priznale, da je naslov časopisa izgubil vsakršno kredibilnost.

Konkurenco avstrijskih in italijanskih časopisov so si avtorji načrta prav tako razlagali kot pomemben dejavnik za neuspeh *Télégrapha*, zato so vztrajali pri "izbrisu tujega tiska",⁶¹ da bi s tem časopisu *Moniteur illyrien* zagotovili uspeh. Poročilo pa kaže tudi na slabo finančno stanje *Télégrapha*. Izvemo namreč, da "dohodki (...) niso nikoli pokrili stroškov".⁶² To neprijetno ugotovitev

si lahko pojasnimo z nizkim številom naročnikov, ki se je leta 1813 sicer dvignilo na osemsto – število, ki je bilo še vedno globoko pod pričakovanji francoskih oblasti. Za nameček je bilo med naročniki tudi ogromno neplačnikov. Na straneh *Télégrapha* je zato leta 1813 pogosto zaslediti opomine na to temo. Poleti 1813, dvesto osemindeset županov ni poravnalo naročnine za zadnje polletje 1812, to pa je bila več kot tretjina vseh naročnikov.⁶³

Avtorji načrta prenove časopisa so prav tako menili, da je za neuspeh *Télégrapha* delno krivo dejstvo, da ni obstajala italijanska izdaja časopisa. Od tod izvira vprašanje prevodov *Télégrapha*, ki ga bomo obravnavali v nadaljevanju.

Journal, giornale, novine, časopis? Vprašanje prevodov

Na območju Ilirskih provinc je bilo v rabi pet jezikov: francoščina, nemščina, italijanščina, hrvaščina in slovenščina. Če k temu dodamo, da sta slednja dva premogla še celo kopico narečij, si lahko nekoliko bolje predstavljamo jezikovno zmešnjavo, ki je vladala v Napoleonovi Iliriji. Že na začetku je bilo jasno, da bo vpliv *Télégrapha* omejen na izdaje, ki bodo na voljo. Treba si bo torej ogledati, kako so se francoske oblasti lotile in obvladovale širjenje vpliva *Télégrapha* glede na večjezičnost ilirskega teritorija.

Francoska izdaja je predstavljala osnovo, iz katere naj bi izšli vsi ostali prevodi časopisa. *Télégraphe* je bil zato seveda spisan in natisnjen v francoščini od prve do zadnje številke. Kljub temu pa je pomembno poudariti, da tudi francoska izdaja ni bila čisto samoumevna. Konec koncev je bila francoščina vendarle jezik, ki ga je govorilo najmanj prebivalcev Ilirskih provinc, pri čemer tudi ne gre pozabiti, da časopis, ki ga je Benincasa izdajal v Dalmaciji pod nadzorom francoskih oblasti, ni izhajal v francoski inačici. Za francosko izdajo sta bila odločilna dva kriterija.

Prvič, francoščina je bila jezik vlade in državne uprave in *de facto* uradni jezik oblasti Ilirskih provinc. Politična in administrativna organizacija te nove celote je povzročila prihod številnih francoskih uradnikov, ki so jim bile zaupane najbolj pomembne naloge. Francoskim uradnikom je časopis v maternem jeziku predstavljal pomemben oporni steber pri opravljanju njihovih nalog, zagotovo zaradi vladnih uredb in cesarskih odlokov, ki so bili v njem objavljeni.

Drugič, francosko izdajo *Télégrapha* so oblasti videle kot pomemben dejavnik pri širitvi francoskega kulturnega vpliva. Do neke mere je dejansko

⁵⁷ Ibid., str. 229.

⁵⁸ ARS, AS 27, šk. 73, *Rapport et projet d'organisation du journal illyrien le Télégraphe (Poročilo in načrt organizacije ilirskega časopisa Télégraphe)*, 8. avgust 1813.

⁵⁹ V pismu, naslovljenem na enega prijateljev 16. avgusta 1813, se je Nodier že predstavil kot "upravnik in glavni urednik Ilirskega monitorja (Moniteur Illyrien)", torej z naslovom, ki mu ga je po lastnih besedah z odlokom podelil Fouché istega dne. To je, kolikor vem, edina omemba tega odloka v virih. Gl.: Nodier, *Correspondance*, str. 572.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

omogočala, da se je del prebivalstva seznanil z uporabo francoskega jezika. Tako metodo so uporabili v različnih ne-frankofonskih delih cesarstva: lokalni časopis je postajal "orodje za asimilacijo s pomočjo širjenja francoskega jezika".⁶⁴ Ne glede na to pa si zaradi jezikovne raznolikosti Ilirskih provinc francoske oblasti, če bi želele omogočiti *Télégraphu* kar najširši vpliv, ne bi smele dovoliti izdajanja časopisa zgolj v francoskem jeziku.

Poleg francoske je bila zagotovo nemška izdaja *Télégrapha* tista, v kateri je izšlo največ števil. Težavne, zlasti tehnične okoliščine, ki so zaznamovale začetek časopisa, lahko v mnogočem pojasnijo odsotnost nemške inačice v prvem trimeseju obstoja časopisa. Ko je Benincasa ocenil obseg dela in sredstev, potrebnih za izdajo *Télégrapha* v štirih jezikih, je po vsej verjetnosti zmanjšal ambicije oblasti in s tem omogočil kar sedita hiter izid časopisa. Zamisel o večjezičnem časopisu pa je vendarle ostala, saj se je od novembra 1810 prevajalec Pollagh trudil z nemškim prevodom *Télégrapha*.⁶⁵ Oblasti so se torej zavedale pomena izdaje nemške inačice časopisa.

Nemščino so namreč tedaj imeli za jezik "bolj izobraženih slojev na Koroškem, Kranjskem, v Civilni Hrvaški in v Vojni Krajini".⁶⁶ V teh deželah, ki so bile več stoletij pod habsburško vladavino, so vsi izobraženci poleg maternega jezika obvladali tudi nemščino (če že ni bila nemščina njihov materni jezik).

Decembra 1810 so si francoske oblasti pridobile za sodelovanje Peeseneggerja in s tem izpolnile vse potrebne pogoje za nemško izdajo časopisa. Tako je od prvega januarja 1811 do 24. avgusta 1813 neprekinjeno izhajal *Provinzen-Offizieller Telegraph*, nemška izdaja časopisa *Télégraphe Officiel*. Po koncu tega obdobja je *Télégraphe* še naprej izhajal v nemškem jeziku, vendar v nekoliko drugačni obliki, s katero se bomo še ukvarjali.

Dejstvo, da je nemška izdaja izhajala večino časa obstoja časopisa, kaže na nesporen interes, ki je prevladal pri francoskih oblasteh. To pa ne velja za italijansko inačico, katere izdajanje je že na splošno zbuvalo več vprašanj, čeprav je bil prvi prevod francoske izdaje, ki je bil na voljo že leta 1810, prav italijanski.

Prisotnost Benincase na čelu časopisa dovolj nazorno pojasnjuje prednost, ki je bila sprva namenjena italijanščini. Generalni cenzor, ki je odlično govoril francosko, je namreč našel pomoč v osebi François Vitalija, človeka, čigar italijanske prevode je zelo cenil in ki je "na veliko veselje

cenzorja"⁶⁷ prevzel odgovornost za italijansko izdajo. Privilegij, sprva namenjen italijanščini, zagotovo bolj izvira iz tedanjega spleta okoliščin, kot pa iz zrelega premisleka o tem, katero izdajo poleg francoske bi bilo treba ponuditi bralcem. Dokaz za to je, da so se francoske oblasti, po tem ko so se spraševale o možnih inačicah *Télégrapha*, odločile za ukinitve italijanske izdaje.

Na začetku decembra so se oblasti odločale, katera izdaja, hrvaška ali italijanska, naj bi kot tretja imela prednost, seveda poleg francoske in nemške, o katerih pomenu ni bilo nikakršnih dvomov več. Za mnenje so vprašali Zellija, tedanjega generalnega inšpektorja javnega obveščanja, ki je po pogovoru z Benincaso sklenil: "Dosledno smo mnenja, da bi bilo med italijanskim in ilirskim (hrvaškim) jezikom bolje izbrati ilirščino za tretji jezik, za francoščino in nemščino."⁶⁸

Kriterij, ki ga je izbral Zelli, je bil nedvomno materialen. Šlo je namreč za to, katera izdaja bi prinesla *Télégraphu* več naročnikov. Tako italijanski izdaji niso prisodili pomembnosti, saj "če smo natančni, znajo v Dalmaciji le bolj izobraženi ljudje italijansko in se raje poslužujejo italijanščine kot zgoraj navedenih jezikov, sicer pa na splošno ljudje bolje razumejo francoščino in ilirščino."⁶⁹

Hrvaščina je imela prednost pred italijanščino tudi zato, "ker se je govorila na celotnem območju vzdolž obale (od Reke do Boke Kotorske), poleg tega pa še v notranjosti, na Hrvaškem, v Dalmaciji, v dubrovniški in kotorski provinci, kjer je bil to edini jezik številnih župnij".⁷⁰ Iz pisma generalnega sekretarja vlade pa nam je znano, da prevajalec, ki bi bil zadolžen za hrvaščino, "čakajo iz dneva v dan".⁷¹ Zdi se, da se o izbiri prevajalca za hrvaščino tedaj še niso dogovorili. Kljub temu vemo, da so nastali nekateri poskusi prevodov, predvsem s pomočjo prevajalca za hrvaščino v Benincasovi pisarni, Dubrovčana Antona Bernolinija.⁷² Oblasti so spoznale, da narečje, ki so ga govorili v Civilni Hrvaški, ni bilo isto, kot tisto v Dubrovniku. Zaradi teh težav "ilirska" izdaja, katere izid so obljubljali januarja, ni nikoli izšla. Vseeno pa načrta o njej niso opustili vse tja do odhoda Marmonta, februarja 1811. Poskušali so celo z novimi prevodi, in prevod gospiškega župnika so po natančnem pregledu celo ocenili za sprejem-

⁶⁴ Cabanis, *La presse*, str. 282.

⁶⁵ NUK, Ms 332, mapa IV, št. 268, *Benincasovo pismo glavnemu tajniku ilirske vlade*, 27. november 1810.

⁶⁶ ARS, AS 27, šk. 73, *Poročilo in načrt organizacije ilirskega časopisa Télégraphe*, 8. avgust 1813.

⁶⁷ NUK, Ms 332, mapa IV, št. 268, *Benincasovo pismo glavnemu tajniku ilirske vlade*, 6. december 1810.

⁶⁸ ARS, AS 27, šk. 73, *Zellijevo pismo glavnemu tajniku ilirske vlade* 3. december 1810.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ *Télégraphe Officiel*, št. 20, 8. december 1810.

⁷¹ ARS, AS 27, šk. 73, *Pismo glavnega tajnika ilirske vlade intendantu na Reki*, 8. december 1810.

⁷² ARS, AS 27, šk. 73, *Zellijevo pismo glavnemu sekretarju ilirske vlade*, 3. december 1810.

ljivega.⁷³ Povejmo, da je ta prevod prve januarске številke iz leta 1811 shranjen v Arhivu Republike Slovenije.⁷⁴

Razlogi, zaradi katerih so oblasti po tolikšnem trudu odstopile od tega projekta, vseeno ostajajo nejasni. Vprašanja ekonomske narave so imela pri tem res pomembno vlogo.

Čprav *Télégraphe* ni nikoli dočakal hrvaške izdaje, je zelo verjetno, da so določeno število informacij, s katerimi bi po mnenju oblasti morali seznaniti prebivalstvo, prevedli v hrvaščino in jih objavili na letakih.⁷⁵

Za italijansko izdajo so si oblasti prizadevale, da bi začela ponovno izhajati ob koncu leta 1811. Vzrok temu je bilo gotovo povpraševanje. Med vrsticami *Télégrapha* so namreč večkrat zaporedoma objavili "poziv naročnikom", da bi ugotovili, če bi se ponovni natis časopisa v italijanščini izplačal.⁷⁶ 1. aprila 1812 so v nekem obvestilu napovedali skorajšnji izid italijanske izdaje *Télégrapha*.⁷⁷ Naročnike so tedaj tudi prosili, naj poravnajo stroške naročnine. Rezultat tega povabila po vsej verjetnosti ni bil preveč prepričljiv, saj so čez dva tedna objavili novo obvestilo, v katerem so izrazili nezadovoljstvo nad majhnim številom naročnikov.⁷⁸

Italijanska izdaja se je končno ponovno pojavila 1. julija. Izhajala je kratko obdobje, saj so jo na koncu tretjega trimesečja leta 1812 ponovno ukiniteli, kar so v osemdeseti številki utemeljili s premajhnim številom naročnikov. To pa vseeno še ni bil zadnji natis *Télégrapha* v italijanščini.

Dejansko so tri številke *Télégrapha* od 26. avgusta do 5. septembra 1813 izšle v treh stolpcih, od katerih je bil eden v francoščini, drugi v nemščini, tretji pa v italijanščini, drug poleg drugega. Najverjetneje je to edini znani primer v obdobju Napoleona, da je kakšen časopis izšel v treh jezikih in to na eni sami strani.⁷⁹ Po Nodierovem begu v Trst je *Télégraphe* izhajal le še v francoščini in v italijanščini, v dveh stolpcih. Ta način izdaj je moč razložiti z izjemnimi okoliščinami v Ilirskih provincah konec avgusta in v septembru 1813, ki jih je zaznamoval postopen umik francoske administracije in vedno težje okoliščine za izdajanje časopisa, kljub povečani potrebi po propagandi za ohranjanje zadnjih iluzij o skorajšnji zmagi Napoleonovih čet.

Trijezična izdaja *Télégrapha* 26. avgusta 1813.

Kakor koli že, *Télégraphe Officiel* je v obdobju svojega obstoja izhajal v francoščini in nemščini, nekoliko bolj poredkoma pa tudi v italijanščini. O domnevni slovenski izdaji časopisa *Télégraphe Officiel* priča le Nodier, ki v svojem Fouchéjevem portretu trdi, da je njegov časopis cela dva meseca izhajal v slovenščini.⁸⁰ Na žalost pa ni mogoče zares verjeti Nodierovim izjavam zaradi več razlogov. Prvič zato, ker je bil zadnji urednik *Télégrapha* edini, ki je omenjal slovensko izdajo časopisa. Noben drug vir je ne omenja. Če bi *Télégraphe* resnično kdaj izhajal v slovenščini, bi gotovo našel odmev med slovensko izobraženo sredino, ki je bila vedno pripravljena spodbujati rabo svojega jezika. Pa vseeno niti Vodnik niti Kopitar niti kdor koli drug ni nikoli omenjali obstoja takšne izdaje. Poleg tega je bil Nodier znan po svoji nagnjenosti k širokoustenju, z omenjenim pričevanjem pa je to svojo slabost le še potrdil. Vseeno lahko domnevamo, da so, podobno kot pri hrvaščini, nekateri članki v slovenščini izšli v obliki letakov, saj je bilo to v interesu oblasti samih, čeprav pozneje nobenega takšnega primera niso odkrili.

⁷³ ARS, AS 27, šk. 73, *Poročilo glavnega intendanta*, 29. januar 1811.

⁷⁴ ARS, AS 27, šk. 73.

⁷⁵ Maixner, *La version croate*, str. 99.

⁷⁶ *Télégraphe Officiel*, št. 98, 99, 100, in 3. december 1811 in januar 1812.

⁷⁷ *Télégraphe Officiel*, št. 27, 1. april 1812.

⁷⁸ *Télégraphe Officiel*, št. 31, 16. april 1812.

⁷⁹ Cabanis, *La presse*, str. 284.

⁸⁰ Nodier, *Oeuvres complètes* (9. zvezek), str. 314.

Za sklep lahko rečemo, da je študija o vprašanju prevodov precej dober povzetek celostne analize časopisa *Télégraphe Officiel*. To je bil časopis, ki je nenehno iskal pravo pot in ki ni nikoli dosegel višine svojih ambicij. Zamisli o štirih različnih izdajah, ki so bile sprva predvidene, niso nikoli bile uresničene. Oblastem, ki so se morale soočiti z oviro nepismenosti, pa tudi ni uspelo premostiti jezikovnih ovir, kar je le dokaz več o slabem delovanju njihovega "propagandnega organa".⁸¹

ARHIVSKI VIRI

AN – Centre Historique des Archives nationales
Paris

AF IV 1713, dosje št. 7.

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 27 – Glavni intendant Ilirskih provinc.

AS 119 – Intendant na Reki.

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica

MS 332, mapa IV: korespondenca Bartholomea Benincase (1810–1811).

ČASOPISNI VIRI

Télégraphe Officiel, 1810, 1811, 1812, 1813.

LITERATURA

Bourguet, Marie- Noelle: *Déchiffrer la France. La statistique départementale à l'époque napoléonienne*. Montreux-Paris : Editions des Archives Contemporaines, 1988.

Cabanis, André: *La presse sous le Consulat et l'Empire*. Paris : Société des études robespierristes, 1975.

Dobrovoljc, France: *Statistique illyrienne : articles complets du "Télégraphe Officiel" de l'année 1813 rédigés et annotés par France Dobrovoljc*. Ljubljana : "Satura", 1933.

Madelin, Louis: *Foucheé* (9. zvezek). Paris : Nouveau monde édition, 2002 (prva izdaja 1910).

Maixner, Rudolf: *Charles Nodier et l'Illyrie*. Paris : Didier, 1960.

Maixner, Rudolf: La version croate du Telegraph officiel des Provinces Illyriennes a-t-elle existé?. *Annales de l'Institut français de Zagreb*, 1941, 5, št. 16–17, str. 99–101.

Maixner, Rudolf: Le projet de l'édition illyrienne du *Télégraphe*. *Annales de l'Institut français de Zagreb*, 1946–47, 10–11, št. 28–29, str. 232–242.

Nodier, Charles, *Correspondance de jeunesse. Tome II, 1810–1813*. Genève : Droz, 1995.

Nodier, Charles: *Oeuvres complètes. Souvenirs et portraits* (9. zvezek). Genève : Slatkine reprints, 1968.

Senkowska-Gluck, Monika: Pouvoir et société en Illyrie napoléonienne. *Revue de l'Institut Napoléon*, 1980, št. 136, str. 57–78.

Tulard, Jean (ur.): *Dictionnaire Napoléon*. Paris : Fayard, 1999.

Weill, Georges: *Le journal : orgines, évolution et rôle de la presse périodique*. Paris : Renaissance du livre, 1934.

Wolf, Stuart: *Napoléon et la conquête de l'Europe*. Paris : Flammarion, 1990.

R É S U M É

Le *Télégraphe Officiel*, journal officiel des Provinces illyriennes : enjeux et réalité

Le *Télégraphe Officiel des Provinces Illyriennes* fut publié d'octobre 1810 à septembre 1813 sous les auspices du gouvernement français en Illyrie. La création d'une feuille officielle fut considérée par les autorités françaises comme un instrument notable pour propager au sein de la population locale les idéaux de progrès et de civilisation du modèle français et pour exalter la puissance et la supériorité de l'empire et de son fondateur, Napoléon. Le journal se voulait également être un support privilégié pour faciliter le fonctionnement de la nouvelle administration en publiant les actes législatifs émanant de l'empereur ou du gouverneur général. Mais le journal ne fut jamais à la hauteur de ses ambitions et fut heurté à bien des difficultés. En dépit de diverses tentatives pour y remédier, le *Télégraphe* resta globalement une feuille de piètre qualité peu appréciée de la population locale, et cette expérience particulière apparaît sur bien des points comme symptomatique des difficultés rencontrées par les autorités françaises en Illyrie.

⁸¹ Senkowska-Gluck, Pouvoir et société, str. 70.